

Vergaderjaar 2024–2025

32 336

Dierproeven

Nr. 166

**BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, VISSERIJ,
VOEDSELZEKERHEID EN NATUUR**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 30 juni 2025

Op d.d. 29 januari jl. en d.d. 20 februari jl. hebben het commissiedebat en het tweeminutendebat over dierproeven en de transitie naar proefdiervrije innovatie plaatsgevonden. Tijdens deze twee debatten zijn er verschillende moties aangenomen en heb ik een aantal toezeggingen gedaan. In deze brief informeer ik de Kamer, mede namens de Minister van OCW, over de uitvoering van de moties (I) en toezeggingen (II) waarover ik heb toegezegd de Kamer voor de zomer te informeren. Het gaat om de volgende moties en toezeggingen:

- a. Motie van leden Kostic en Graus waarmee de regering verzocht wordt om zich er in Europees verband voor in te zetten dat er geen dierproeven meer worden uitgevoerd voor het testen van stoffen die alleen in cosmetica gebruikt worden (Kamerstuk 32 336 nr.159);
- b. Motie van leden Graus en Flach waarmee de regering verzocht wordt om over te gaan tot stimulatie van standaardisatie en validatie van bestaande proefdiervrije modellen (Kamerstuk 32 336 nr.161);
- c. Motie 36600 XIV-53 Kostic waarmee de regering wordt verzocht om te onderzoeken hoe de ontwikkeling en toepassing van innovatieve, proefdiervrije methoden meer kan worden gestimuleerd, bijvoorbeeld door overheidssubsidies voor dierproeven stapsgewijs over te hevelen.
- d. De toezegging (TZ202502–021) om de Kamer te informeren over de RAT-lijst en gesprekken met CCD daarover;
- e. De toezegging (TZ202502–022) om de Kamer een overzicht van geoormerkte financiering voor alternatieven voor dierproeven te verstrekken;
- f. De toezegging (TZ202502–024) om een validatie en financiële routekaart die samen met ZonMw is ontwikkeld voor het einde van dit jaar met de Kamer te delen;
- g. De toezegging (TZ202502–027) om in gesprek te gaan met ZonMw en NWO in hoeverre de ARRIVE-richtlijnen verplicht gesteld kunnen worden bij onderzoek met proefdieren en de Kamer voor de zomer te informeren over de uitkomst van dat gesprek.

I. Uitvoering van moties

a. Inzet in Europees verband waaronder dierproeven voor cosmetica.

In het commissiedebat dierproeven van 29 januari jl. en mijn brief aan de Kamer van 18 november 2024 (Kamerstuk 32 336, nr. 154) heb ik de Kamer geïnformeerd over mijn inzet in Europa. Een groot onderdeel van deze inzet is het voorstel voor de nieuwe beleidsagenda van de European Research Area (ERA) welke ik samen met mijn collega van OCW, de Europese Commissie en een aantal andere lidstaten heb ingediend. Tot mijn grote vreugde kan ik u mededelen dat het voorstel, als onderdeel van de ERA-beleidsagenda 2025–2028, formeel is goedgekeurd door de Europese Raad voor het Concurrentievermogen¹. Met dit voorstel ligt er een plan om het innovatiebeleid van lidstaten en de Commissie op elkaar af te stemmen en gericht in te zetten op het vergroten van de acceptatie van proefdiervrije innovaties voor gebruik bij geneesmiddelontwikkeling en biomedische wetenschap. Onderdeel van de plannen zijn het opzetten van een Europese agenda voor de ontwikkeling van proefdiervrije modellen, de benodigde infrastructuur hiervoor en een strategie voor het vergroten van het gebruik van deze modellen. Ook zullen lidstaten en stakeholders gezamenlijk de validatie en kwalificatie van specifieke proefdiervrije modellen voor het gebruik bij regulatoire geneesmiddelen-testen ondersteunen. Tevens zal gewerkt worden aan het opzetten en samenbrengen van onderwijsprogramma's voor het trainen van wetenschappers en autoriteiten in het gebruik van proefdiervrije modellen.

Nederland heeft, onder andere met de oprichting van het Centrum voor Proefdiervrije Biomedische Translatie, een uitstekende uitgangspositie. De goedkeuring van deze ERA-actie is een grote kans om de voorloperpositie van Nederland op het gebied van proefdiervrije innovatie in Europa te verstevigen. Nederland zal als trekker optreden van deze ERA-actie en daarmee een grote rol krijgen in de uitvoering. Ik zal me er dan ook voor inzetten dat Nederlandse stakeholders een goede plaats krijgen in de uitvoering van de actie. Hoewel er al een aanzienlijke groep lidstaten deelname heeft toegezegd, zal ik de komende maanden middels gesprekken met andere lidstaten werken aan het verder vergroten van de steun. Ik kijk uit naar de samenwerking met andere lidstaten en de Europese Commissie aan Europese acceptatie en implementatie van proefdiervrije innovaties.

Ook maakt de Europese Commissie goede vorderingen met het stappenplan voor uitfasering van dierproeven voor chemische veiligheids-testen. De leden Kostic en Graus hebben de regering verzocht zich er in Europees verband voor in te zetten dat er geen dierproeven meer worden uitgevoerd voor het testen van stoffen die alleen in cosmetica gebruikt worden (Kamerstuk 32 336, nr.159). Zoals ik heb toegelicht in het commissiedebat dierproeven van 29 januari j.l. komt het inderdaad voor dat ervoor stoffen die alleen in cosmetica gebruikt worden, nog dierproeven worden ingezet. Binnen de cosmeticaverordening geldt er inderdaad een dierproevenverbod, echter om de risico's te kunnen bepalen die optreden wanneer deze stoffen in het milieu komen of productiemedewerkers eraan worden blootgesteld gelden er andere regels en worden er nog dierproeven toegestaan. Dit gaat onder andere over de REACH-wetgeving. REACH is een van de 15 wettelijke kaders waar het stappenplan voor afbouw van dierproeven zich op richt. Daarvoor ben ik, samen met Nederlandse stakeholders zoals het RIVM regelmatig in gesprek met de Commissie over het lange termijn doel van het

¹ <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2025/05/23/council-endorses-the-european-research-area-policy-agenda-for-the-next-three-years/>

stappenplan en hoe transitie denken daarbij kan helpen. Ik merk dat de Nederlandse aanpak van de transitie naar proefdiervrije innovatie daarbij met interesse ontvangen wordt door de Commissie. Mijn departement is daarnaast betrokken bij workshops en enquêtes die de Commissie organiseert in het kader van ontwikkeling van de routekaart. Mijn inzet daarbij is dat er een routekaart komt die voldoende ambitieus is en daadwerkelijk gaat zorgen voor vermindering van dierproeven. De routekaart is een initiatief van de Europese Commissie, maar ik wil me graag extra inzetten en voer op dit moment gesprekken met de Commissie over hoe ik kan bijdragen aan de totstandkoming van de routekaart. Ik voer de motie uit middels mijn inzet voor de routekaart aangezien die gericht is op het uitfasen van dierproeven voor chemische stoffen, waaronder stoffen voor cosmetica. Daarmee beschouw ik deze motie als uitgevoerd.

b. Stimulatie standaardisatie en validatie van bestaande proefdiervrije modellen.

Standaardisatie en validatie van proefdiervrije innovaties of New Approach Methodologies (NAMs) zijn van groot belang om de transitie verder te helpen. De leden Graus en Flach hebben de regering verzocht over te gaan tot stimulatie van standaardisatie en validatie van bestaande proefdiervrije modellen (Kamerstuk motie 32 336, nr.161). Het stimuleren van standaardisatie en validatie is reeds een speerpunt in mijn beleid, zoals beschreven in mijn Kamerbrief d.d. 18 november 2024 (Kamerstuk 32 336, nr. 154). Hier zet ik bijvoorbeeld op in met de initiatieven zoals de ValNam subsidieoproep van ZonMw samen met een Duitse financier (totaal € 7,5 miljoen) en een nieuwe NWA-subsidieoproep die ik samen met de Minister van OCW en IenW financier (totaal € 3,6 miljoen). Bovendien is standaardisatie en validatie ook onderdeel van het groei-fondsproject Centrum Proefdiervrije Biomedische Translatie (CPBT). Ik zie de motie als een aanmoediging om door te gaan met het ingezette beleid en waar mogelijk hier extra op in te zetten. Daarom heb ik besloten het RIVM een opdracht te verlenen, om een beter inzicht te krijgen in het validatieproces van New Approach Methodologies (NAMs) voor de beoordeling van chemische stoffen. RIVM zal het validatieproces visueel en begrijpelijk inzichtelijk maken en een beleidswetenschappelijk artikel maken. Dat artikel kan als basis dienen om Europees, maar ook internationaal, het gesprek over nog bestaande barrières aan te gaan. En te kijken welke mogelijkheden er zijn om het proces van standaardisatie en validatie te versnellen.

c. Onderzoeken hoe de ontwikkeling en toepassing van proefdiervrije methoden meer kan worden gestimuleerd.

Met deze motie wordt de regering door de leden Kostic, Graus, Grinwis en Beckerman verzocht om te onderzoeken hoe de ontwikkeling en toepassing van innovatieve, proefdiervrije methoden meer kan worden gestimuleerd, bijvoorbeeld door overheidssubsidies voor dierproeven stapsgewijs over te hevelen. Dit zonder dat dit gevolgen heeft voor het onderzoek dat strikt noodzakelijk is voor de bestrijding van levensbedreigende ziekten en uitbraken van infectieziekten die de volksgezondheid bedreigen, en de Kamer hierover medio 2025 te informeren (Kamerstuk motie 36 600 XIV, nr. 53). In mijn brief van d.d. 18 november 2024 (Kamerstuk 32 336, nr. 154) heb ik de Kamer geïnformeerd dat ik als invulling van deze motie nader onderzoek laat doen naar de (on)mogelijkheden (met de nadruk op de mogelijkheden) en daarbij ook het zogenoemde Off Road-initiatief van ZonMw laat meenemen. Ik heb besloten dit onderzoek door een externe onafhankelijke partij uit te laten voeren en dit onderzoek zal op zeer korte termijn van start gaan. De

resultaten verwacht ik in december dit jaar, waarna ik de Kamer over de uitkomsten zal informeren.

II. Uitvoering van toezeggingen

d. De RAT-Lijst

De RAT-lijst is een lijst van 10 soorten dierproeven waarvoor onder specifieke omstandigheden binnen Europa een erkende proefdiervrije methode beschikbaar is. Uit een eerste analyse van de Europese Commissie is gebleken dat verschillende lidstaten een aantal van deze dierproeven toch nog uitvoeren, waaronder ook Nederland. Uit deze eerste analyse is echter niet te achterhalen of deze dierproeven ook zijn uitgevoerd onder de omstandigheden zoals gedefinieerd in de RAT-lijst of dat deze proeven zijn uitgevoerd ten behoeve van een ander doel waarvoor nog geen passende of betrouwbare proefdiervrije methode is. Om deze vraag goed te kunnen beantwoorden is een nauwkeurige diepgaande analyse nodig. Ik heb de Centrale Commissie Dierproeven (CCD) gevraagd om deze analyse afgestemd met het Nationaal Comité advies dierproevenbeleid (NCad) op te pakken. De resultaten van deze analyse worden later dit jaar verwacht.

e. Overzicht van geoormerkte financiering voor alternatieven voor dierproeven

Tijdens het debat van 29 januari jl. heb ik de Kamer toegezegd een overzicht van geoormerkte financiering voor alternatieven voor dierproeven te verstrekken (TZ202502-022). Het totale budget dat beschikbaar is voor alternatieven voor dierproeven en proefdiervrije innovaties is niet in absolute cijfers weer te geven, omdat het een variatie aan innovaties betreft en niet systematisch wordt gemonitord. Wel is het totaalbudget voor dierproevenbeleid, alternatieven voor dierproeven en proefdiervrije innovaties (TPI) inzichtelijk. Voor 2025 is daar een totaalbudget van € 5.9 miljoen voor gereserveerd. Dit bedrag is opgebouwd uit mijn bijdrage aan het meerjarige ZonMw programma Meer Kennis met Minder Dieren (ruim € 2 miljoen), een meerjarige opdracht aan het RIVM (ruim € 900.000), de regie van het programma Transitie Proefdiervrije Innovatie en projecten in het kader van dierproeven en alternatieven (vervanging, vermindering en verfijning (3V-beleid) (samen circa € 1,3 miljoen), mijn jaarlijkse opdrachten aan Wageningen Food Safety Research/Wageningen University & Research (circa € 668.000) en het Nationaal Comité adviesdierproevenbeleid (circa € 1 miljoen). Daarnaast is er door het kabinet vanuit het Nationaal Groeifonds € 55 miljoen onvoorwaardelijk toegekend voor het groeifonds initiatief Centrum Proefdiervrije Biomedische Translatie (CPBT) en nog eens € 69,5 miljoen staat gereserveerd als een voorwaardelijk toekenning. Ik verwijs hiervoor ook naar het wetsvoorstel Begroting van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F) voor 2025 van d.d. 17 september 2024 (Kamerstuk 36 600-XIV nr. 11) en de beantwoording van de feitelijke vragen behorende bij de begroting van LVVN 2025 d.d. 11 oktober 2024 (Kamerstuk 36 600-XIV nr.11).

f. Delen van voortgang op de validatie en financiële routekaart.

Ik heb in het recente debat van 29 januari jl. toegezegd om de Kamer te informeren over de voortgang op de validatie- en financiële routekaart, die samen met ZonMw zijn ontwikkeld, en dit voor het einde van dit jaar met de Kamer te delen (TZ202502-024). Deze toezegging houdt verband met twee moties, namelijk die van leden De Groot en Valstar van d.d. 20 mei 2021 (Kamerstuk 32 336, nr. 117) en die van leden De Groot en

Haverkort van d.d. 7 juni 2022 (Kamerstuk 32 336, nr. 139), beide gericht op de knelpunten van proefdiervrije innovaties van lab naar praktijk waar onder andere de twee routekaarten voor worden ontwikkeld. In deze brief informeer ik de Kamer zoals toegezegd over de laatste ontwikkelingen. Op d.d. 3 april jl. heeft ZonMw de NAM Navigator (de validatie routekaart) gelanceerd. De NAM Navigator is een online kennisportaal² dat onderzoekers helpt bij het ontwikkelen, standaardiseren, valideren en laten accepteren van New Approach Methodologies (NAMs) in het chemische en farmaceutische stoffen domein. Het portaal biedt toegankelijke informatie, richtlijnen van regelgevers, praktische voorbeelden, informatie over de betrokken organisaties, voorbeelden uit de praktijk, evenementen en nieuws. Het is bedoeld voor zowel beginnende als ervaren onderzoekers in wetenschap en industrie. In de komende periode werkt ZonMw in samenwerking met stakeholders uit het veld waar nodig aan updates van het portaal. Hiermee is de eerste van de twee routekaarten opgeleverd.

De NAMs Funding Compass (de financiële routekaart) is op dit moment nog in ontwikkeling, de lancering verwacht ik in het najaar. Deze routekaart krijgt de vorm van een webapp, waar zowel onderzoekers als medewerkers van private partijen kunnen zoeken naar beschikbare en passende financiering voor hun type proefdiervrij onderzoek. In de bouw van de webapp wordt rekening gehouden met financieringsinstrumenten voor onderzoekers, private partijen of een combinatie daarvan. De webapp biedt niet alleen verwijzingen naar financiering voor fundamenteel onderzoek, maar ook naar financieringsinstrumenten die geschikt zijn om bijvoorbeeld een model op de markt te brengen. Voor het einde van het jaar zal ik de Kamer over de laatste ontwikkelingen informeren, ik verwacht dat de NAMs Funding Compass dan ook gelanceerd is.

g. ARRIVE guidelines

In het commissiedebat dierproevenbeleid van 29 januari 2025 heeft de Minister van OCW uw Kamer toegezegd met ZonMw en NWO in gesprek te gaan in hoeverre de ARRIVE-richtlijnen³ verplicht gesteld kunnen worden bij onderzoek met proefdieren. Het gesprek met ZonMw en NWO verliep positief; de meerwaarde van het toepassen van ARRIVE 2.0 voor de verbetering van de kwaliteit en reproduceerbaarheid van dierproeven is voor iedereen evident. Als onderzoeksfinanciers hebben ZonMw en NWO een eigen verantwoordelijkheid om aanvragers, referenten en commissieleden te vragen om toe te zien op de noodzaak en uitvoering van een dierproef en te toetsen of het voorgestelde onderzoeksmodel het best passend is om de onderzoeksvraag te beantwoorden.

ZonMw en NWO zetten concrete stappen voor de implementatie van de ARRIVE-richtlijnen bij onderzoek met proefdieren. Zo wijst ZonMw bij het toekennen van subsidies de onderzoekers er in de beschikking op dat ze de ARRIVE-richtlijnen dienen te volgen. NWO heeft deze aanpassing van de beschikking in voorbereiding. Tevens heeft ZonMw in haar beleidsplan opgenomen dat bij gehonoreerde aanvragen specifieke voorwaarden worden gesteld die de kwaliteit en transparantie van dierproeven vergroten (ARRIVE) en onnodige duplicatie kunnen voorkomen (pre-registratie). Daarnaast zetten de onderzoeksfinanciers in op een stimuleringsbeleid, waarbij onderzoekers worden gewezen op het bestaan en het belang van de ARRIVE-richtlijnen. De pilotstudie van ZonMw

² <https://namnavigator.eu>

³ Animal Research: Reporting of In Vivo Experiments – een checklist met aanbevelingen voor de volledige en transparante rapportage van onderzoek waarbij dieren betrokken zijn

«Better Science through More Transparency»⁴ laat zien dat veel onderzoekers nog niet bekend zijn met de ARRIVE-richtlijnen, maar dat ze wel enthousiast zijn zodra ze met de richtlijnen hebben gewerkt.

De Staatssecretaris van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur,
J.F. Rummenie

⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 32 336, nr. 153